

Анотація

на дипломну роботу здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою спеціальності 016 Спеціальна освіта галузі знань 01 Освіта Гомонова Катерина Сергіївна на тему: «Розвиток творчого зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з затримкою психічного розвитку»

Науковий керівник: Старєва Анна Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент, директор ММІРЛ ЗВО «Університет «Україна»»

Рецензент: Шапошнікова Юлія Геннадіївна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та інклюзивної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Структура та обсяг дипломної роботи: загальний (повний) обсяг 167 сторінки машинописного тексту, який складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 121 сторінці, куди входить 15 рисунків. Список використаних джерел складає 153 найменування. Додатки містять дидактичний матеріал, анкети, що можуть бути використані логопедами спеціальних закладів освіти.

Об'єктом дослідження є навчально-мовленнєва діяльність дітей із затримкою психічного розвитку молодшого шкільного віку.

Предметом дослідження є особливості формування творчого зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Мета дослідження полягає у створенні науково обґрунтованої методики формування творчого зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із ЗПР, її апробації та впровадженні в практику роботи в якості асистента вчителя Миколаївської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 імені Олега Ольжича.

Мета дослідження потребували розв'язання таких завдань:

1. З'ясувати ступінь розробки досліджуваної проблеми в лінгвометодичній, психолого-педагогічній та спеціальній літературі

2. Дослідити особливості вербальної творчості у дітей молодшого шкільного віку із ЗПР

3. Розробити та обґрунтувати зміст експериментальної методики корекційно-методичного підходу до навчання дітей молодшого шкільного віку із ЗПР складанню оповідань із використанням елементів творчості, як однієї з ключових форм процесу формування творчого зв'язного мовлення

4. Довести педагогічну доцільність та ефективність засобів корекції і розвитку творчого зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із ЗПР в умовах апробації в закладі середньої освіти.

Методи дослідження. У роботі використовувався комплекс методів, зокрема: теоретичні: вивчення й аналіз психолого-педагогічної, лінгвістичної та спеціальної літератури в розрізі проблеми, яка досліджувалась; аналіз навчальних програм та методичних посібників; розробка змісту й методики розвитку комунікативно-мовленнєвих умінь дошкільників із ЗПР засобами вербальної творчості; синтезування результатів експерименту; емпіричні: спостереження за навчально-виховним процесом; бесіди з логопедами, дефектологами, вчителями, батьками, дітьми; вивчення результатів мовленнєвої діяльності учнів молодшого шкільного віку із ЗПР. Провідним методом дослідження був психолого-педагогічний експеримент, який охоплював констатуючий, формуючий, контрольний та порівняльний етапи з якісною і кількісною обробкою результатів.

Практичне значення дослідження полягає у виявленні ефективних методів і прийомів, які сприяють формуванню необхідних знань, вмінь і навичок у дітей молодшого шкільного віку із ЗПР для успішного навчання їх творчого зв'язного мовлення в процесі спілкування; створенні системи роботи, спрямованої на вироблення цих умінь, у розробці відповідного розділу програми. Одержані результати можуть бути використані в практиці навчання рідної мови дітей молодшого шкільного віку із ЗПР.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується теоретичним обґрунтуванням вихідних позицій, застосуванням системи методів наукового дослідження, адекватних його об'єкту, предмету і завданням, дослідно-експериментальною роботою, перевіркою одержаних результатів шляхом використання апарату математичної обробки.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на: трьох конференціях (Сучасні технології розвитку людини в інтегрованому суспільстві: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 28 травня 2020 р. / За заг.ред. А.М. Старевої; упоряд. О.А. Шевченко, С.В. Кандюк-Лебідь. Миколаїв: ММІРЛ Університету «Україна», 2020. 294 с.; XX Міжнародна науково-практична конференція «Інклюзивний освітній простір: проблеми, перспективи та кращі практики», 18-19 листопада 2020 року, м.Київ; Міжвузівська науково-практична конференція «Наукові досягнення – шлях до професії», 6 грудня 2020 року)

Публікації. Основні результати дослідження викладено в чотирьох працях, 2 - статті, 2 - тези.

База дослідження: Миколаївська загальноосвітня школа I-III ступенів №1 імені Олега Ольжича Миколаївської міської ради Миколаївської області.

Загальні висновки:

1. Встановлено тенденцію до збільшення дітей із ЗПР в ЗСО. Виявлено, що сьогодні повною мірою не визначені рівні, критерії порушень мовлення в цих дітей, відсутня диференціація якісно різних варіантів їх проявів; встановлено недостатній рівень навчально-методичного забезпечення корекційно-розвивального процесу формування та корекції мовленнєвої діяльності дітей із ЗПР молодшого шкільного віку.
2. Визначено коло медико-психолого-педагогічних проблем, які сьогодні ускладнюють освітній процес, несприятливо впливають на рівень розвитку мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями. Доведено, що когнітивний підхід під час дослідження порушень мовлення в дітей із ЗПР є

пріоритетним, оскільки дозволяє одночасно визначати потенційні можливості розвитку мовлення у зв'язку з когнітивними процесами.

3. Обґрунтовано стратегію й тактику, змістовну наповнюваність моделі вивчення актуального стану мовленнєвої діяльності обраної категорії дітей. Комплексне вивчення включало: орієнтовно-підготовчий етап, який передбачав визначення причин порушень мовленнєвої діяльності дітей із ЗПР; діагностично-диференційований етап спрямований на виявлення особливостей проявів мовленнєвого дизонтогенезу на підставі результатів логопедичного та психолінгвістичного обстеження. Заключний етап передбачав всебічний аналіз усієї сукупності виявлених порушень, визначення відповідного варіанту мовленнєвого дизонтогенезу.

4. Результати аналізу порушень мовленнєвої діяльності молодших школярів із ЗПР дали підстави стверджувати про наявність різного ступеня тяжкості їх проявів. Виявлено 87,5 % дітей із різними проявами порушень.

За клініко-педагогічною логопедичною класифікацією серед обраної категорії дітей є поширеними: дизартрії різного ступеня тяжкості (переважно - стерті форми, псевдобульбарні, алалії (з переважанням моторної форми над сенсорною), ринолалії, заїкання різного ступеня тяжкості.

З'ясовано, що механізми виникнення порушень мовлення у деяких дітей визначаються не тільки наявністю загального, дифузного недорозвитку мозку, але й локальною патологією зон, які мають безпосереднє відношення до мовлення, що ще більше ускладнює прояви системного недорозвитку мовлення.

Виявлено домінування середнього та низького рівнів розвитку мовленнєвої діяльності у молодших школярів із ЗПР.

5. Розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено комплексну модель корекції мовленнєвої діяльності молодших школярів урахувавши вік, ступінь ЗПР, супутні порушення розвитку, терміни корекційно-розвивальної (логокорекційної) роботи.

Метою експериментальної комплексної диференційованої системи

стало забезпечення умов корекційно-розвивальної роботи та максимально можливого виправлення порушень мовлення, активізації когнітивного й особистісного потенціалу під час формування й корекції мовленнєвої діяльності молодших школярів із ЗПР. Запропоновану модель забезпечували пріоритетні напрями: діагностичний, корекційно-розвивальний (логокорекційний), психолого-педагогічний.

б. Розроблено організаційно-методичні рекомендації щодо міждисциплінарного супроводу молодших школярів із ЗПР в умовах сучасного інклюзивного освітнього простору, які ґрунтувалися на визначенні напрямів здійснення комплексного підходу з боку вчителя-логопеда (дефектолога), вчителя початкових класів, практичного психолога, музичного керівника, батьків, за потреби - лікарів, інструктора з ЛФК. Визначено та обґрунтовано міжпредметні зв'язки уроків розвитку мовлення та інших навчальних предметів, роботу з батьками.

Порівняльний аналіз результатів дослідження виявив динамічне зростання показників сформованості мовленнєвої діяльності на всіх її рівнях, за всіма складовими в учнів порівняно з аналогічними при констатувальному експерименті. Зафіксовано збільшення достатнього рівня сформованості показників мовленнєвої діяльності в середньому на 10,6 %. Результати впровадження моделі зафіксували динаміку в бік покращення, а саме збільшення показників сформованості мовленнєвої діяльності, інтелектуального компоненту, що свідчить про її ефективність.

Ключові слова: розвиток мовлення, мовленнєва діяльність, творче зв'язне мовлення, діти молодшого шкільного віку, затримка психічного розвитку.